

Farsund kommune

Postboks 100
4552 FARSUND

Saksbehandler, innvalgstelefon

Elisabeth Helene Juliussen, 37 01 78 44

Høringsuttalelse med innsigelse til forslag til reguleringsplan for Lista Renewable Energy Park i Farsund kommune

Vi viser til oversendelse fra kommunen av 10.03.2021, med høring av forslag til reguleringsplan for Lista Renewable Energy Park. Revidert plankart og bestemmelser ble oversendt 26.03.21, hvor frist for uttalelse er satt til 21.04.21.

Statsforvalteren i Agder fremmer med hjemmel i pbl. § 5-4 innsigelse til planforslaget. Innsigelsen er fremmet med bakgrunn i planforslagets negative konsekvenser for naturmangfold, landbruk og klima og mobilitet.

Planområdet vurderes å være av nasjonal interesse for naturmangfold og landbruk. Innsigelse fremmes etter føringer i rundskriv T-2/16 og nasjonalt jordvernlov av 01.10.2018. Planforslaget vurderes videre å være i strid med nasjonale forventninger, i strid med nasjonal jordvernstrategi og ikke i tråd med statlige planretningslinjer for bolig-, areal- og transportplanlegging.

Formål og bakgrunn

Hensikten med planarbeidet er å legge til rette for etablering av et nærings- og industriområde i Farsund kommune, hvor det er muligheter for å etablere kraftforedlende industri.

Forslag til reguleringsplan ble først lagt ut til offentlig ettersyn 05.05.2020. Statsforvalteren i Agder identifiserte mangler med kunnskapsgrunnlag og konsekvensutredninger lagt til grunn for første planutkast, og oversendte i epost av 07.07.20 et notat med en foreløpig vurdering av gjennomførte konsekvensutredninger for naturmangfold. Kommunen var enig i behovet for grundigere utredninger, da spesielt for fugl, og planforslaget ble følgelig trukket 31.08.2020. Nye konsekvensutredninger ble gjennomført, og forslag til reguleringsplan ble lagt ut for ny høring mars 2021.

Hoveddelen av området er omfattet av kommunedelplan for Lista Fly- og næringspark, som trådte i kraft 01.12.2001. Utbygging etter kommunedelplan er kun tillatt ved utarbeidelse av bebyggelsesplan, hvilket i dag vil tilsvare detaljregulering. Kommunedelplanen er av eldre dato, og er å anse som utdatert i forhold til dagens arealpolitikk og nye nasjonale føringer og retningslinjer. Det er derfor kurant at arealutnyttelse innenfor området vurderes gjennom en ny områderegulering.

Innspill fra Statsforvalteren

Statsforvalteren i Agder, daværende Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder, gav innspill til melding om oppstart av reguleringsplanarbeid i brev av 20.11.2017. Der trakk vi frem flere momenter, blant annet at forholdet til eventuell forurenset grunn måtte avklares, konsekvenser for nærliggende naturreservat måtte utredes samt at Hellemyra bør vurderes bevart og videreført som myr. Videre ble det trukket frem at dyrka jord er en knapp ressurs, og at jordvernet i de senere år stadig innskjerpes for å unngå omdisponering av dyrka og dyrkbar mark. I dette innspillet lå en forventning om at konsekvenser for landbruket ble grundig utredet, og at det ble søkt å begrense omdisponeringen av dyrkbare områder.

Forslag til områderegulering for Lista Renewable Energy Park berører flere viktige interesser. Disse vil bli omtalt enkeltvis under.

Fugl

Flat-Lista er unik for fugl i nasjonal sammenheng, og er det området som huser den største artsdiversiteten av fugl i Norge. Området har internasjonale verdier, både som trekklokalitet og hekkeområde for en lang rekke truede og sårbare arter. Arealene i planområdet fremheves som en viktig del av de sammensatte funksjonsområdene for fugl på Lista, og verdien av planområdet for fugl fremkommer klart i foreliggende konsekvensutredninger. Det er blant annet beskrevet at planområdet sett fra et biologisk mangfold perspektiv er «en «øy» i det intensivt drevne jordbrukslandskapet». Planområdet utgjør et viktig naturområde på Lista, og inneholder blant annet rundt 40 % av myrarealene. Videre står det også at «store områder innad i planområdet er inngjerdet og har vært urørt siden 1950-tallet, og utgjør en stor del av de siste mer eller mindre urørte og uforstyrrede naturområdene på flat-Lista. Området pekes på som spesielt viktig for fugl da verneområdene langs Listastrendene har fungert dårlig som hekkeplass for fugl grunnet mye menneskelig ferdsel. Blant annet er siste rest av Hellemyra, som en gang dekker store deler av Flat-Lista, en del av planområdet. Den gjenværende delen av Hellemyra utgjør 10 % av det opprinnelige arealet, og utgjør en stor andel av gjenværende myrareal på flat-Lista. Slevdalsvann naturreservat som er en del av Ramsarområdet Lista våtmarkssystem, er en del av influensområdet. Reservatet har svært stor betydning for hekkende og rastende fugler under trekket.» Hellemyra trekkes frem som et viktig funksjonsområde for rødlista fugl (25 registrerte arter), og da spesielt som hekkeområde for de lokalt utrydningstruede artene vipe (EN), storspove (VU), enkeltbekkasin og rødstilk, og som raste- og overvintringsområde for mange rødlista fuglearter. Øvrige våtmarks- og jordbruksarealer innenfor planområdet har dokumenterte viktige funksjoner som hekkeområder, rasteområder, og område for matsøk for en rekke arter som er knyttet til både Slevdalsvann naturreservat og øvrige delområder i Lista våtmarkssystem. Dette gjelder ulike arealkrevende arter, herunder både truede og sårbare arter, rovfugl og arter av spesiell forvaltningsinteresse. Skogområdene i planområdet er

også fremhevet som gode skjulområder for flere rovfugl og ugler, som hubro (EN), hornugle, hønehauk (NT), spurvehauk - og den dyrka marka/dyrkbare marka er registrert som funksjonsområder for fugler som svartstrupe (EN), vipe (EN) og storspove (VU).

En realisering av planforslaget vil påvirke fuglelivet på Lista negativt på flere måter. Ut fra foreliggende kunnskapsgrunnlag, og vår faglige vurdering, vil det store omfanget av habitattap, sammen med tilhørende forstyrrelser og øvrige følgekonskvenser (jf. under), redusere den samlede bæreevnen for flat-Lista som funksjonsområde for fugl. Mange av fugleartene som vurderes å bli negativt påvirket er rødlista som sterkt truet og sårbare, eksempelvis vipe (EN) og storspove (VU). Bestandsutviklingen for flere av disse artene har både nasjonalt og globalt vært sterkt negativ de siste 20-30 årene. Vipe har som et eksempel hatt 96% nedgang nasjonalt i perioden 2007-2019, og på Lista har nedgangen vært 95% de siste 20 årene. Storspove har hatt en nedgang nasjonalt på ca. 70% siden 1995, og nedgangen på Lista har vært markant. I forslag til ny rødliste 2021 er vipa foreslått som kritisk truet CR og storspove som sterkt truet EN. Planforslaget inneholder ikke vurderinger av i hvilken grad antatte konsekvenser for truede og sårbare arter påvirker de nasjonale forvaltningsmålene for arter, jf. naturmangfoldloven §5. Resultatene fra utredningene, sammen med den sterkt negative trenden for flere arter, tilsier imidlertid at dette er svært relevante vurderinger i aktuelle sak. For flere fuglearter, eksempelvis vipe, foreligger det etter vår faglige vurdering en risiko for at planforslaget vil kunne innvirke negativt på muligheten for å nå nasjonale forvaltningsmål, jf. nml. § 5. Utelatelse av konkrete vurderinger av planens konsekvenser for relevante arter opp mot nml. § 5 anses som en mangel i planforslaget.

Tiltak i planområdet som forstyrrer hydrologi, forringer vannkvalitet og endrer leveområder for fugl vurderes i konsekvensutredningen å gi stor samlet belastning for fugl som lever i Ramsar-området Lista våtmarkssystem. Konsekvensene vil spesielt påvirke en rekke arter som stiller høye krav til habitatskvalitet eller er vare for forstyrrelser. Utredningene peker også på at tap av området verdi som rasteplass innebære negative konsekvenser for trekket langs den sørlige hovedtrekktruten, men at det er knyttet usikkerhet til dette.

Samlet sett anser Statsforvalteren det som en for stor risiko å tilrettelegge for en arealbruk som i stor grad øker den samlede belastningen for fugl på Lista, og som også i ytterste fall kan gi negative konsekvenser for trekket langs den sørlige hovedtrekktruten. Å legge til rette for tiltak som vil kunne hindre måloppnåelse for nasjonale forvaltningsmål for en rekke arter, er videre ikke i tråd med nasjonale rammer og føringer.

Merknader til KU for fugl

Konsekvensen for fugl er vurdert både for kommunedelplanen og for områdeplanen. Resultattabellen for konsekvensnivå angir en vesentlig redusert konsekvens for områdeplanen sammenliknet med kommunedelplanen. For kommunedelplanen er samlet konsekvensnivå satt til «svært stor negativ konsekvens», mens for områdeplanen er nivået satt til «stor til middels negativ konsekvens». For kommunedelplanen er konsekvensene for delområdene flat-Lista og Slevdalsvann naturreservat vurdert som hhv. «betydelig miljøskade», og «betydelig til noe miljøskade», mens det i områdeplanen er angitt som hhv. «noe miljøskade» og «ubetydelig endring». «Øvrig våtmark», som

er våtmarksarealer innenfor planområdet ut over Hellemyra, settes som «forbedret» i områdeplanen, men «alvorlig miljøskade» i KDP. Vi kan imidlertid ikke se at det faglig sett er godtgjort for på en troverdig måte, at det er grunnlag for en slik reduksjon i konsekvensnivået fra KDP til områdereguleringen. Begrunnelsen for dette er sammensatt:

KU for naturmiljø vektlegger de positive virkningene av de avbøtende tiltakene relativt tungt, slik at konsekvensnivået for områdereguleringen reduseres inntil 1,5 «nivåer» sammenliknet med kommunedelplanen. Ut fra omfang og relevans på de aktuelle kompenserende/skadereduserende tiltakene, kan vi vanskelig se at det er faglig grunnlag for å tillegge disse tiltakene så stor vekt ved fastsetting av påvirkningsgrad og samlet konsekvensnivå. Det er også uklart i utredningene hva som er reelle kompensasjonstiltak og hva som er skadereduserende tiltak. Noen av tiltakene som omtales som kompenserende tiltak fremstår i praksis som at man unntar noen arealer fra nedbygging («Som kompenserende tiltak for dette prosjektet er fem naturlige/seminaturlige områder utenfor planområdet skjermet mot utbygging» KU-rapport s. 41). Å unnta arealer fra nedbygging kan ikke regnes som kompensasjon, men er plangrep som kan bidra til at konsekvensnivået reduseres. Tiltaket «grønne tak», og åpning av bekker med etablering av kantsoner er en viktig del av de avbøtende tiltakene i planen. Innarbeiding av slike tiltak for å skape blågrønn struktur er i dag relativt vanlige tiltak i arealplaner. Dette er gjerne en del av naturbasert overvannshåndtering, som også kan være positivt for mer ordinært naturmangfold i urbane strøk. Vi er imidlertid ikke kjent med erfaringer eller forskning som har vist at «grønne tak» vil kunne kompensere for naturlig habitat for fugl, og stiller oss spørrende til hvordan dette kan fremheves som et tiltak av betydning for relevante arter i denne planen. Delområdet «øvrig våtmark» er også gitt «betydelig forbedring». Vi anser den vurderingen som for optimistisk når vi snakker om effekter for fugl. Dammene og bekkene som planlegges vil kanskje kunne få noe funksjon for andre organismegrupper, som insekter, fisk og amfibier, men nedbygging av flere hundre mål med uforstyrret våtmarkshabitat med stor verdi for fugl, blant annet fugl med høye krav til habitatkvalitet og fugl som er vare for forstyrrelser, kan ikke kompenseres med spredte bekker og små dammer inne i et industri- og næringsområde. For de aktuelle truede og sårbare fugleartene som berøres klart negativt av planforslaget, er ikke disse tiltakene å anse som relevante, og det kan ut fra vår faglige vurdering ikke legges til grunn at tiltakene vil påvirke konsekvensgraden nevneverdig.

Videre hefter det usikkerhet ved hvilke skadereduserende tiltak som faktisk vil bli gjennomført. Dette skal i all hovedsak avklares i samband med utbyggingen. Tiltakene er også arealmessig beskjedne, både samlet og hver for seg, og ligger spredt ut, inneklemt mellom industri og næringsområder. Det er ikke klarlagt hvordan tiltakene vil bli gjennomført eller hvordan de skal følges opp. Restaurering av natur er en svært krevende øvelse, og det vil alltid være en del usikkerhet knyttet til om slike tiltak gir ønsket effekt for målartene/målhabitatet. Denne relativt store usikkerheten er omtalt i teksten i KU fugl og KU naturmiljø, men er etter hva vi kan se i liten grad tatt høyde for ved fastsetting av påvirkningsgrad og konsekvensnivå.

Det er kommentert i utredningene at økt aktivitet i området kan gi økte forstyrrelser for fugler i og ved næringsområdet, og det er uklart for oss hvordan dette er innarbeidet i vurderingene av påvirkning og konsekvens.

Den samlede belastningen for fugl og annet naturmangfold er heller ikke inkludert ved vurdering av påvirkning og konsekvensnivå, men er behandlet som en tilleggsvurdering. Dette er en metodisk feil, jf. KU-veileder V712, og medfører at konsekvensnivået for alle delområdene, herunder Slevdalsvannet og flat-Lista, er satt for lavt.

For øvrig vil vi også bemerke en annen metodisk feil, som kan føre til at konsekvensnivået trekkes feilaktig ned. Det er lagt inn 5 kitemill-turbiner i området som en del av 0-alternativet. Disse turbinene er omsøkt ved dispensasjon fra gjeldende arealformål, og Farsund kommune har innvilget dispensasjonen. Enkelte av disse turbinene er imidlertid påklaget av Statsforvalteren i Agder, og saken er ikke endelig avklart. 0-alternativet må følgelig legge til grunn en situasjon uten disse turbinene.

Innsigelse

Det følger av rundskriv T-2/16 *Nasjonale og vesentlige regionale interesser på miljøområdet – klargjøring av miljøforvaltningens innsigelsespraksis*, at innsigelse til et planforslag skal vurderes når arealbruk vil komme i konflikt med truede arter og deres leveområder, arter som er spesielt hensynskrevende (arter med nasjonal forvaltningsinteresse) og intakte sammenhenger mellom eller i tilknytning til større naturområder som har en viktig funksjon som forflytnings- og spredningskorridor for arter. Alle disse forholdene gjør seg gjeldende for aktuelle planforslag, og Statsforvalteren i Agder fremmer, med bakgrunn i ovennevnte, innsigelse til planforslaget.

Naturmiljø og naturvernområder

Det er opplyst at planområdet dekker ca. 10 % av flat-Lista. Planområdet er omtrent 2200 daa stort, hvorav anslagsvis 50 % er våtmark, skog eller åpen fastmark. Denne delen av naturlig areal utgjør en stor andel av de totalt gjenværende arealene med tilsvarende natur på flat-Lista. Planforslaget vil derfor medføre en vesentlig reduksjon i arealer med denne funksjon og kvalitet på Lista, og en vesentlig reduksjon i myrarealer.

Atlantisk høymyr

I planområdet inngår et større myrareal, Hellemyra. Hellemyra er siste sammenhengende rest av et historisk stort, og meget verdifullt, myrområde som en gang dekket store deler av flat-Lista. Den er klassifisert som en atlantisk høymyr, en naturtype som på den norske rødlista over naturtyper har status som sterkt truet (EN). Det er en kystnær naturtype, som er i stor tilbakegang grunnet menneskelig aktivitet (landbruksaktivitet og utbygging). Hellemyra er den eneste forekomsten av denne naturtypen i Farsund kommune, og er én av kun to lokaliteter registrert i Agder. For den sørlige delen av landet utgjør Hellemyra 33,5 % av naturtypens forekomst.

Aktuelle planforslag innebærer en omdisponering av 77,2 % av den registrerte Hellemyra i Naturbase. Dette innebærer en tilnærmet utryddelse av naturtypen i Farsund kommune, og en reduksjon på tilnærmet 51 % av naturtypen i Agder. I planbeskrivelsen er det i kapittel 9 *Virkinger av planforslaget* under vurderinger av samlet belastning etter nmfl. § 10, beskrevet at kystnære myrer generelt er i sterk tilbakegang og under stort press. De er viktige landskapsøkologiske elementer, og

Hellemyra utgjør en stor del av myrarealet på flat-Lista. Den samlede belastningen av planforslaget er derfor vurdert som stor, og sett i sammenheng med områdets verdi for fugl er den samlede belastningen av planforslaget for naturmangfold vurdert som svært stor.

Slevdalsvann naturreservat og Lista Wetland System (Ramsarområde)

Ramsarkonvensjonen er den eldste av de moderne miljøavtalene. Avtalen har hatt stor betydning for våtmarkene i verden, som er under stort press. Konvensjonen har til hensikt å legge til rette for en globalt bærekraftig utvikling gjennom vern og fornuftig bruk av våtmarker. De ulike våtmarksarealene rundt på Lista er av stor verdi for en rekke ulike, sårbare og truede fuglearter, og Lista er således det eneste området i Agder som er gitt Ramsar-status. Slevdalsvannet ble innlemmet i Ramsarområdet Lista Wetland System i 2017, og området er således av internasjonal verdi.

I konsekvensutredningen for naturmangfold er det beskrevet at våtmarkssystemet på Lista har et stort artsmangfold av fugl, som foruten å være av unik nasjonal verdi også har internasjonal verdi i den grad Lista er en viktig del av den sørlige trekkruta for flere arter. Det trekkes frem at tap av områdets verdi som rasteplass, kan gi negative konsekvenser for trekket langs den sørlige hovedtrekkruta. Av konsekvensutredningen for naturmangfold går det av teksten frem at planforslaget vil medføre en negativ konsekvens for våtmarkssystemet på Lista, ved at omkringliggende områder forringes, og ved at den økologiske kontakten med Hellemyra brytes. Det er uklart hvordan økt menneskelig aktivitet vil påvirke våtmarkssystemet og Slevdalsvannet.

Merknader til KU for naturmangfold

Planområdet er ikke kartlagt etter nasjonal standard for naturtypekartlegging (NiN-metodikk). Myra er gitt middels verdi, og påvirkningsgrad er satt til «forringet». Dette gir konsekvensnivå betydelig miljøskade (to minus: --). Det slås fast i konsekvensutredningen at Hellemyra utgjør siste rest av våtmarkstypen på Lista, og at myra har utformingen atlantisk høymyr, som gis høyere verdivurdering i nemoral sone enn myrkomplekser i sørboreal- og mellomboreal sone, da det er lite igjen av disse myrområdene. Atlantisk høymyr er rødlistet som en sterkt trua naturtype (EN). Metodisk sett er det ut fra dette grunnlag for å gi Hellemyra minst «stor verdi», eventuelt «svært stor verdi». Det direkte arealbeslaget er beregnet til 77%, som ut fra V712 tilsier påvirkningsgrad «sterkt forringet» (når påvirkningen berører > 50% av arealet). Konsekvensnivået vil ut fra dette kunne settes til «alvorlig miljøskade», fire minus. Det fremstår ut fra dette som om konsekvensnivået er tonet ned, uten at dette faglig sett er godtgjort for.

Konsekvenser for Slevdalsvann er noe utvetydig gjengitt i temarapport for naturmangfold. I utredningens ulike tekstkapitler er det trukket frem at planforslaget som nevnt vil medføre et brudd i de økologiske forbindelsene til Hellemyra. Det trekkes også flere ganger frem at Slevdalsvannet har internasjonal verdi for en rekke fuglearter, hvorav flere truede arter, og at planforslaget vil medføre en stor negativ konsekvens for disse. I tabell 1-1 er påvirkning for Slevdalsvannet angitt som noe forringet, mens det i tabell 1-2 er angitt at planforslaget vil medføre en ubetydelig endring for Slevdalsvannet. Videre er i tabell 5-2 konsekvenser for Slevdalsvannet innlemmet i vurdering av konsekvenser for flat-Lista, i tillegg til å være vurdert for seg selv. For vurderingen av konsekvens for flat-Lista står det at Slevdalsvannet får redusert kvalitet gjennom at omkringliggende områder for

fugl forringes, og ved at den økologiske kontakten med Hellemyra brytes. Det er også i angitt i KU at reservatet vil kunne bli påvirket av anleggsvirksomhet innenfor planområdet. Konsekvensen for flat-Lista er vurdert til noe forringet. Samtidig er konsekvensen for Slevdalsvannet vurdert til ubetydelig endring. Det er uklart for oss hva som ligger bak disse vurderingene, og hvorfor planforslagets konsekvens for nærliggende naturområde er noe motstridende angitt. Tvetydigheten mellom tekstlig fremstilling og angitte nivåer for påvirkning og konsekvens i tabellene er ikke faglig godtgjort for etter hva vi kan se. Tilsvarende som for KU fugl, kan det synes som om effekten av de angitte avbøtende og kompenserende tiltakene er vektlagt ubegrunnet tungt, jf. også kap. om fugl over i dette brev. Med utgangspunkt i de tekstlige vurderingene kan det synes som om konsekvensnivået i tabellene er ubegrunnet tonet ned, og dermed kan gi et feilaktig, og for positivt, inntrykk av antatte konsekvenser.

Avbøtende tiltak for natur

Forhold knyttet til Orebekken er omtalt i avsnitt om øvrige merknader lenger ned i dokumentet. For øvrig natur i planområdet, og for naturtypen atlantisk høymyr, vurderes de skisserte avbøtende og kompenserende tiltakene ut fra omfang, karakter og grad av usikkerhet, til å i liten grad kunne gi nevneverdig positiv effekt, sammenholdt med de markante arealbeslagene av slike naturtyper som planforslaget innebærer. Vi kan ut fra dette ikke se at kompenserende og avbøtende tiltak i nevneverdig grad kan påvirke konsekvensnivået for planforslaget.

Vurderinger etter naturmangfoldloven

Vi kan ikke se at det i planens dokumenter er foretatt konkrete vurderinger av planens konsekvenser opp mot naturmangfoldloven (nml) §§ 4 og 5. Nml. § 4 angir forvaltningsmål for naturtyper og økosystemer. Målet er at mangfoldet av naturtyper ivaretas innenfor deres naturlige utbredelsesområde, og med det artsmangfoldet og de økologiske prosessene som kjennetegner den enkelte naturtype, samt at økosystemers funksjoner, struktur og produktivitet ivaretas så langt det anses rimelig. Slik vi ser det, så kan planforslaget true nasjonal måloppnåelse for naturtypen atlantisk høymyr.

Nml. § 5 angir forvaltningsmål for arter. Målet er at artene og deres genetiske mangfold ivaretas på lang sikt, og at artene forekommer i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder. Det presiseres også at det for å nå forvaltningsmålet for en eller flere arter så langt det lar seg gjøre også skal bevares artenes økologiske funksjonsområder, og de øvrige økologiske betingelser som artene er avhengige av. Vi finner det uheldig at det ikke er vurdert hvorvidt planforslaget kan true forvaltningsmålet for de ulike artene som i stor grad benytter området. Slik vi ser, kan planforslaget, bidra til å vanskeliggjøre eller hindre måloppnåelse for nasjonale forvaltningsmål for flere arter.

Vurderingene som er gjort etter nml. § 9 vurderes som ufullstendige, i den grad de ikke tilstrekkelig hensyntar den usikkerheten som fremholdes i konsekvensutredningene hva angår negativ påvirkning på internasjonalt viktig fugletrekk, og stor økt samlet belastning på fugl generelt, og i Ramsar-områdene spesielt.

Nml. § 49 (utenforliggende virksomhet som kan medføre skade inn i et verneområde) angir at hensynet til verneverdiene i områder vernet etter naturmangfoldloven skal tillegges vekt ved vurderinger av saker etter annet lovverk. Det fremgår ikke av plandokumentene på hvilken måte, eller i hvor stor grad, de faglige konsekvensvurderingene for verneområdene er tillagt vekt ved fremlegging av planforslaget, hvilket anses som en mangel ved planforslaget.

Nasjonale forventninger

I de nasjonale forventningene til regional og kommunal planlegging 2019-2023 er arealendringer trukket frem som en av de viktigste påvirkningsfaktorene for truet natur i Norge i dag. Det er derfor en klar nasjonal forventning at kommuner og fylkeskommuner identifiserer og tar hensyn til viktig naturmangfold, og at samlet belastning illegges vekt. Det presiseres videre at regjeringen legger stor vekt på å ivareta truet natur, og at økosystemer sikres god tilstand.

Innsigelse

Det følger av rundskriv T-2/16 *Nasjonale og vesentlige regionale interesser på miljøområdet – klargjøring av miljøforvaltningens innsigelsespraksis*, at innsigelse til et planforslag skal vurderes når arealbruk vil komme i konflikt med truede naturtyper og naturtyper med sentral økosystemfunksjon. For verneområder så skal innsigelse vurderes når foreslått arealbruk vil komme i konflikt med verneområdet eller de verdier som vernet skal ivareta. Aktuelle planforslag innebærer en stor negativ konsekvens for den truede naturtypen atlantisk høymyr, vil medføre negativ konsekvens for Slevdalsvann, et nærliggende verneområde omfattet av Ramsarkonvensjonen, og således også ha en negativ innvirkning på et internasjonalt viktig våtmarkssystem. Statsforvalteren i Agder fremmer, med bakgrunn i ovennevnte, innsigelse til planforslaget.

Dyrka mark og jordvern

Innenfor planområdet er det store arealer med dyrka og dyrkbar mark, hvorav en stor andel av den dyrka jorda har stor verdi. Den nasjonale jordvernstrategien inneholder en målsetting om at den årlige omdisponeringen av dyrka jord skal være under 4000 dekar pr år. Det vedtatte måltaket for omdisponering av dyrka mark er videre trukket frem i nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2019-2023, hvor det også er fremhevet at det forventes at kommunen i sine planer vurderer utbyggingsløsninger som sikrer landbrukets næringsgrunnlag og reduserer omdisponeringen av dyrka mark. Aktuelle planforslag innebærer en omdisponering av 561 dekar fulldyrka jord – noe som utgjør mer enn 1/8 av jordbruksarealene som maksimalt er tillatt omdisponert årlig i Norge ifølge jordvernstrategien. Vi minner også om at i regjeringens oppfølging av jordvernstrategien, slår landbruksministeren fast at viktige jordbruksareal er en nasjonal interesse, som skal tas hensyn til i den kommunale planleggingen, jf. brev fra Landbruks- og matdepartementet (LMD) den 08.03.2016. Videre er det presisert i jordvernbrief fra LMD av 1.10.2018 at jordvernhensynet kan gi grunnlag for innsigelse fra Statsforvalteren.

Merknader til KU for naturressurser

Med bakgrunn i den stadige innskjerping av jordvernhensynet, og med tanke på omfanget dyrka jord av stor verdi som foreslås omdisponert, burde det vært gjort meget grundige utredninger av planforslagets konsekvenser for jordvern og landbruk. Det er imidlertid vår vurdering at

konsekvensutredningen er mangelfull, og undervurderer planforslagets konsekvenser for dyrka mark.

I jordvernbrief av 01.10.2018 fra LMD går det frem at både jordsmonn og klimasone er sentralt for å vurdere jordkvalitet og produksjonspotensiale. I konsekvensvurderingen som følger med det aktuelle planforslaget, «Fagnotat for ikke-prissatte konsekvenser etter håndbok V712 – Naturressurser», benyttes fire verdiklasser basert på jordsmonnkart fra kartløsningen Kilden. Disse viser at deler av den fulldyrka jorda i planområdet har hhv. svært stor (84 dekar) og stor (122) verdi, mens øvrige områder har middels verdi (355 dekar). Vi vil her bemerke at denne verdisettingen ikke tar hensyn til klimasone, som ifølge LMD er et sentralt premiss for å vurdere verdien av jordressursen. At nevnte verdiklasse-kartlag blant annet må vurderes sammen med lokalklimatiske forhold, blir også påpekt i NIBIOs (2017) rapport «Verdisetting og påvirkning av jordbruksareal ved konsekvensanalyse, Vedlegg til Statens vegvesen håndbok V721».

Statsforvalteren vurderer at mangelen på redegjørelse for, og vurdering av, lokalklimatiske forhold, er én sentral svakhet ved planforslaget. Særlig er dette uheldig, ettersom klimasonen i det aktuelle området er svært god for plantedyrking, og således vil ha utslag på verdivurderingene. Vi vil også påpeke at i områder som domineres av gressproduksjon, som det aktuelle planområdet, kan klasse 2 og 3 (områder med middels og stor verdi) være like egnet for gressproduksjon som klasse 1 (med svært stor verdi). Slike vurderinger kunne med fordel kommet fram i vurderingene i konsekvensvurderingen som følger med planforslaget.

Det påpekes videre i nevnte jordvernbrief fra LMD (2018) at det må vurderes om jordbruksarealene som foreslås omdisponert er lettdrevet, og om de er en del av et større, sammenhengende jordbruksareal. Dette forholdet er ikke redegjort for i planforslagets konsekvensvurdering, hvilket er en svakhet. Det er vår vurdering at jordbruksarealene som berøres fremstår som en del av et større sammenhengende jordbruksområde på Lista, og at dette er et forhold som også underbygger at arealene har stor verdi.

For den samlede vurderingen av konsekvenser er det konkludert med at planforslaget vil ha middels negativ konsekvens for landbruk/ dyrka mark. Dette er etter vår vurdering ikke korrekt. Uavhengig av manglene i utredningen, jf. ovenfornevnte, er det vår vurdering at en omdisponering av 561 dekar fulldyrka jord må karakteriseres som å medføre at jordbruksverdiene i området blir «sterkt forringet». Vil legger blant annet til grunn at det legges opp til en omdisponering av 78 % av den fulldyrka jorda innenfor planområdet, tilsvarende mer enn 1/8 av maksimal årlig omdisponering på landsbasis. Dette dreier seg om permanente tiltak. Dersom det legges som premiss at jordbruksarealene blir sterkt forringet, sammenholdt med at arealene har stor verdi, har planforslaget «stor negativ» eller «svært stor negativ» konsekvens for jordbruk (vurdert ut fra konsekvensvifta på side 12 i konsekvensvurderingen).

For øvrig er begrunnelsen av den samlede konsekvensvurderingen (kapittel 7) av planforslaget meget knapp, og der er uklart hvorfor man ender opp på aktuelle konklusjoner. Vi minner om at alle konklusjoner og bruk av skjønn må begrunnes. I tillegg inneholder nevnte kapittel enkelte feil; det

heter at «planområdet har i forhold til resten av Farsund kommune mindre andel av dyrka mark» (side 22, i konsekvensutredningen/ fagnotat). Vi vil peke på at planområdet tvert imot har en langt høyere andel dyrka mark enn Farsund kommune har generelt sett. Mens adelen dyrka jord i planområdet er 33 %, utgjør 10 % av hele kommunens landareal dyrka mark.

Arealer foreslått avsatt til LNF

Arealene som er foreslått regulert til LNF består i begrenset grad av dyrka jord. Selv om det heter i konsekvensvurderingens kapittel 7 at «deler av området reguleres til landbruk», vurderer vi at dette i meget liten grad er med på å begrense de negative konsekvensene for jordvern hensynet som følger av planforslaget.

Innsigelse

Av brev av 01.10.2018 fra landbruks- og matdepartementet går det frem hva som er vesentlig regional og nasjonal interesse innenfor jordvern. Her går det blant annet frem at kvalitet på jordsmonn og klimasone skal ilegges vekt ved vurdering av produksjonspotensiale, og det fremheves en forventning om at konsekvenser for dyrka mark er tilstrekkelig utredet. Brevet trekker videre frem nasjonal jordvernstrategi, og målet om at årlig omdisponering av dyrka jord skal være under 4000 daa på landsbasis. Det er videre et av Statforvalterens faste oppdrag å påse at nasjonal jordvernstrategi blir ivaretatt i kommunal og regional arealplanlegging.

Planforslaget medfører store, negative konsekvenser for jordbruken, og Statsforvalteren fremmer med bakgrunn i ovennevnte innsigelse til planforslaget. Vi viser til omfanget av dyrka mark som foreslås omdisponert – sterkt i strid med nasjonal jordvernstrategi – samt at konsekvensvurderingen er mangelfull, og undervurderer planforslagets negative konsekvenser for jordvernet.

Klima og areal- og transportplanlegging

Statlige planretningslinjer for bolig-, areal- og transportplanlegging (SPR for BATP) har til hensikt å oppnå samordning av bolig-, areal- og transportplanlegging. Målet er at planleggingen skal bidra til å fremme utviklingen av bærekraftige byer og tettsteder, redusere transportbehovet og legge til rette for klima- og miljøvennlige transportformer. Av innsigelsesrundskrivet T-2/16 fremgår at innsigelse skal vurderes ved avvik fra ovennevnte retningslinjer. I rundskrivet listes opp flere forhold som kan gi grunnlag for innsigelse. I dette planforslaget er det flere av momentene som etter vår vurdering ikke er, eller er mangelfullt, ivaretatt.

I Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging for 2019 – 2023 heter det bl.a. at «Kommunene kan bidra ved å gjøre det mulig for befolkningen å sykle og gå mer i dagliglivet med utgangspunkt i kollektivknutepunktene. Barn og unges behov for trygg ferdsel og fysisk aktivitet er viktig ved valg av transportløsninger. Særlig har de mindre, lokale tiltakene, som gang- og sykkelveger, utforming av holdeplasser og stasjoner og nærhet til leke- og rekreasjonsarealer, betydning for barns muligheter til å bevege seg trygt i nærmiljøet. Regjeringen mener det er viktig at hovedtyngden av handelsvirksomhet, boligbygging og arbeidsplass- og besøksintensive virksomheter lokaliseres innenfor tettsteder som defineres og avgrenses gjennom kommunal planlegging. Det vil kunne bidra til utvikling av levedyktige by- og tettstedssentre og lokalsamfunn og styrke knutepunktene på kollektivaksene. Det er viktig at det i det

enkelte tilfelle vurderes å legge til rette for fortetting og transformasjon før nye utbyggingsområder tas i bruk, slik at jordbruksareal og viktige natur- og friluftsområder ikke blir omdisponert når det finnes alternativer.»

Antall sysselsatte i Farsund kommune per 2019 er 4754 personer. Fullt utbygd vil aktuelle planforslag gi rundt 3000 nye arbeidsplasser i kommunen. Dette vil få stor betydning for utviklingen i kommunen og dels Listerregionen som sådan, særlig med hensyn til tettstedsutvikling og transportstrømmene. Av SPR for BATP går det frem at effektiv og sikker trafikkavvikling og god framkommelighet for næringstransport skal vektlegges i planleggingen, og virksomheter for godstransport bør lokaliseres med god tilgjengelighet til jernbane, havn eller hovedvegnett. Videre skal planleggingen bidra til å styrke sykkel og gange som transportform, og utbyggingsmønster og transportsystem må samordnes for å oppnå gode, miljøvennlige løsninger som begrenser transportbehovet.

For aktuelle planforslag er det ikke gjort noen handlekraftige grep for å redusere transportbehovet, og av trafikkanalysen fremgår det at mobiliteten stort sett vil bli bilbasert. Dette kommer av avstanden til tettstedene, at området ikke har et relevant kollektivtilbud for arbeidsreiser, og mangler trygge ferdselsårer for gående og syklende mellom tettstedene og planområdet. Planforslaget angir heller ikke bestemmelser som kan bidra til å forbedre forholdene, f.eks. rekkefølgekrav om gang- og sykkelvei mellom planområdet og relevante tettsteder. Det er heller ikke lagt inn reelle begrensninger i parkeringsdekningen eller sikret ladeplasser for ladbare biler.

For aktuelle planforslag burde det ha vært utarbeidet en mobilitetsplan. Denne ville i større grad ha kunnet ta inn over seg transportomfanget av planforslaget, og man ville her kunne ha innlemmet og vurdert ulike virkemidler for å redusere transportbehovet og innslagspunkter for utbedringer av veinettet og veikryssene avhengig av omfang og type næringsvirksomhet.

Av SPR for BATP går det videre frem at potensialet for fortetting og transformasjon skal vurderes, før nye utbyggingsområder tas i bruk. Vi kan ikke se at disse vurderingene er gjort.

Ved vurdering av plassering av nye nærings-, industri- og handelsområder, skal det etter retningslinjene legges vekt på å gjøre en regional helhetsvurdering hvor lokalisering er tilpasset eksisterende og planlagt senterstruktur og kollektivknutepunkt. Foreslåtte område for industri- og næring ligger med nokså stor avstand fra byene og tettstedene i regionen, europaveien og dypvannskai, og vil som trafikkanalysen viser vesentlig øke personbil og tungbiltrafikken.

Aktuelle planforslag er ikke i tråd med nevnte punkter i SPR for BATP, eller i tråd med regjeringens forventninger til regional og kommunal planlegging. Med bakgrunn i ovennevnte fremmer Statsforvalteren i Agder innsigelse til planforslagets manglende kunnskapsgrunnlag og sikring av løsninger som ivaretar hensynene bak de statlige planretningslinjene for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging.

Klimagassutslipp og klimatilpasning

I Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2019 – 2023 heter det bl.a. at regjeringen forventer at «fylkeskommunene og kommunene vektlegger arbeidet med å redusere utslipp av klimagasser, inkludert utslipp fra arealbruksendringer. (...)». Av plandokumentene går det frem at en omdisponering av våtmarksarealene innad i planområdet vil medføre et tap av viktige økosystemtjenester, så som flomdemping, vannrensing og karbonlagring. Med planforslaget følger en vurdering med beregning av klimagassutslipp ved nedbygging av Hellemyra. Rapporten synliggjør at valg av beregningsmetode gir store utslag, og at gode beregninger krever detaljert lokalkunnskap. Nedbygging av myra vil likevel kunne medføre betydelige klimagassutslipp. Det er ikke gjort beregninger eller omtalt konsekvenser for klimagassutslipp fra arealendringer ved nedbygging av øvrige arealer. Dette på tross av at jordsmonn kartleggingen viser at arealene innenfor planområdet som ikke allerede er nedbygd, i all hovedsak er karbonrike arealer. Dette tilsier en svært restriktiv og effektiv arealbruk, gitt at regjeringens forventning over skal imøtekommes. Det fremgår ikke at disse hensyn er lagt til grunn ved vurdering av planforslagets utnyttelse. Eksempelvis vil planforslagets løsninger for mobilitet medføre at store arealer vil bli benyttet til parkering, noe som er lite arealeffektivt.

Landskap

Landområdene ute på Lista er i retning fra flyplassen mot sjø relativt flate. Dette innebærer at større tiltak vil kunne bli synlige i landskapet. Områdene langs Listastrendene er regionalt viktige og godt brukte friluftsområder. Det er videre viktige friluftsområder i heiene bak Lista flyplass. Med tanke på den store synligheten av større tiltak ute på Lista, hvor svært viktige friluftsområder vil kunne bli påvirket, er det viktig at det søkes en utvikling og utbygging av området rundt Lista flyplass som i stor grad tar hensyn til landskap.

For aktuelle planforslag er det gjort få vurderinger av landskapsvirkninger av planen. Ved inkurie er det opplyst at dette har vært vanskelig å vise, med bakgrunn i at det ikke er endelig bestemt hva som skal etableres hvor. Generelt vil det ved vurderinger av landskapsvirkninger av en plan være nyttig med illustrasjoner som viser hva planforslaget maksimalt legger til rette for mtp. tillatt BYA og tillatte høyder i bestemmelsene.

Med bakgrunn i at landskapsvirkninger av planen er lite opplyst, har det vært vanskelig for oss å ta endelig stilling til planens landskapseffekt. Eksempelvis åpnes det innenfor BAA2 opp for industri, hvor maksimalt BYA er foreslått satt til 70 %, og hvor det tillates bygg opp mot 25 meter i høyde (vanlige bygg 20 meter, kjøletårn 25 meter). Dette vil potensielt kunne ha en uheldig effekt i landskapet.

Planforslagets forhold til FN sine bærekraftsmål

I nasjonale forventninger til kommunal og regional planlegging 2019-2023 trekkes det frem at fylkeskommuner og kommuner er nøkkelaktører for å realisere en bærekraftig samfunnsutvikling og realisering av bærekraftmålene i Norge, og det er en forventning at bærekraftmålene legges til grunn for den kommunale og regionale planleggingen.

FN sitt bærekraftsmål nr. 15 omhandler livet på land. Delmål 15.1 søker konkret å bevare og gjenopprette bærekraftig bruk av ferskvannsbaserte økosystemer (så som myr og våtmarksområder) innen 2020. Delmål 15.5 sier at vi skal iverksette umiddelbare tiltak for å redusere ødeleggelser av habitater, og stanse tap av biologisk mangfold. Bærekraftsmål 8 er et mål om anstendig arbeid for alle og bærekraftig økonomisk vekst. Delmål 8.4 sier spesifikt at man innen 2030 skal arbeide for å oppheve koblingen mellom økonomisk vekst og miljøødeleggelser, og det presiseres en forventning om at de utviklede landene, som Norge, går foran.

Det er grunnleggende prinsipp for FN sine bærekraftsmål, at et mål ikke skal fremmes på bekostning av et annet. For at utvikling skal kunne sies å være bærekraftig, skal målene sees i en sammenheng og balanseres mot hverandre.

Planforslaget slik det foreligger vil ikke være et ledd i en bærekraftig utvikling av arealene i Listerregionen. For å kunne anses som bærekraftig må det i større grad tas hensyn til at området er av stor verdi for det biologiske mangfoldet, da spesielt fugl, at Hellemyra utgjør en del av en sterkt truet naturtype, en naturtype som i Agder kan anses å være kritisk truet, og det må i større grad tas hensyn til at planområdet rommer store karbonrike arealer og dyrka mark av svært stor verdi.

Landbasert akvakulturanlegg

Innenfor område BAA4, BAA7.1 og BAA7.2 åpnes det blant annet for etablering av landbasert akvakulturanlegg. Gjennom planens bestemmelser er det stilt krav om detaljregulering av området, før endelig arealbruk og utvikling av området tas endelig stilling til. Forholdene rundt mulig akvakulturanlegg er derfor ikke konsekvensutredet for aktuelle plan.

Med bakgrunn i at avgjørelsen om hvorvidt aktuelt område egner seg for landbasert akvakulturvirksomhet skyves til detaljregulering av området, tar vi ikke stilling til problemstillingen her. Vi minner om at ledninger for landbaserte anlegg må avklares etter plan- og bygningsloven, både for traseer på land og i sjø. Ledninger fra området ved Lista flyplass vil potensielt måtte krysse viktige verneområder, hvilket krever egen tillatelse etter verneforskriften.

Øvrige innspill og merknader

Orebekken

Av vurderinger knyttet opp mot vannforskriften, jf. notat Foreløpig vurdering etter vannforskriften § 12, går det frem at Orebekken i dag er registrert med økologisk tilstand moderat og kjemisk tilstand dårlig. Måloppnåelse er god. Det trekkes frem at en industriutbygging rundt bekken kan medføre en negativ konsekvens for bekken, og vanskeliggjøre målet om god økologisk og kjemisk tilstand. Notatet trekker derfor frem at det er viktig at det legges til rette for tiltak som vil bidra til å begrense den negative konsekvensen av en eventuell nær industriutbygging.

Aktuelle planforslag legger til rette for bevaring og etablering av en god kantsone langs hele bekken. Deler av bekken som i dag er lagt i rør skal åpnes, og det skal etableres punktvis grøntområder i tilknytning til bekken etter prinsippnotat 02 – 2021 fra Terrateknikk. I konsekvensutredningen for naturmangfold er planforslagets konsekvenser for Orebekken vurdert som betydelig

miljøforbedring, og påvirkning følgelig vurdert som forbedret. Det er gjennom planens bestemmelser knyttet føringer til håndtering av overvann, som skal sikre at uheldig avrenning fra bebygde områder ikke tilføres bekken.

Vi finner det positivt at planforslaget legger opp til en åpning av bekkeløp, og at det legges til rette for en biologisk funksjonell kantsone.

Medvirkning

Av planbeskrivelsen går det frem at det ikke er lagt til rette for medvirkning fra barn og unge. Dette er uheldig, i den grad aktuelle planarbeid vektig berører fremtiden til barn og unge i kommunen i dag. Av pbl. § 5-1 går det frem at kommunen har et særskilt ansvar med å sikre aktiv medvirkning fra grupper som krever spesiell tilrettelegging, herunder barn og unge. Det går også frem av rikspolitiske retningslinjer for barn og planlegging punkt 4 d at kommunen skal organisere planprosessen slik at ulike grupper av barn og unge gis anledning til å delta.

Med hilsen

Stein A. Ytterdahl

Ingunn Løvdal
miljøverndirektør

Dokumentet er elektronisk godkjent

Kopi til:

Miljødirektoratet

Fiskeridirektoratet

Agder fylkeskommune

Postboks 5672 Torgarden 7485 TRONDHEIM

Postboks 185 Sentrum 5804 BERGEN

Postboks 788 Stoa 4809 ARENDAL